

Political „Radical Orthodoxy”

Viorella MANOLACHE

*The present study connects to the signals of theoretical registries as offered by **Radical Orthodoxy**, which defines itself as an innovator movement within a “massive project of re-narrating reality” and considers itself to be a contemporary theological direction marked by distinct profound sensitivities, and cumulating both **participatory philosophical** events and **incarnate theological** events. One can thus launch and verify the hypothesis proving that RO is not exempted from those **third-order** postmodern formulations to which it diligently applies: **warning – alternative – programmatic endeavor; direction – project– philosophy; pro(– ject, – gram, – spective)**. Within the Linda Hutcheon – Jean Fr. Lyotard line one can reassess a directioning of postmodernist politics through a change of direction occurring within **postmodern trajectories** imposing **plus-mediation; theology must debate something else, accepting (as collage) the specific difference; exegesis – cultural meditation – philosophical meditation**. In an opportune mixture, the terms Radical and Orthodoxy configure the landmarks of a **hyper-spiritualiz(ing) particular ontology – a no-holds-barred neutral and secular rejection project** – admitting that, in a note of Habermas-ian inflexions, Christianity represents a complex space, **a participatory mediation sphere; a Eucharistic model** - as nodal point of any political agenda - as applied to concepts such as **border, citizenship, peace practice and conciliation**. The study’s originality resides in/from decreeing the philosophical– theological movement as an ideatic current concerned with a (re)estimation of reconfiguration reflexes of nihilo-centric ideology (motivational Sloterdijk-ian nihilism) and an exponential factor for the paralogical tendencies of (re)signifying postmodernism through an **essentially postmodern theology**.*

Keywords: Postmodern Trajectories, Radical Orthodoxy, Postmodern Theology, Direction - Project - Philosophy.

Revendicată pe filiera cambridgean-anglicană a post-structuralismului, cu contribuții/reflexe la/în sistemul operant al unei *noi teologii* cu tendințe literalizant-continentale, formula articulată propusă de *Radical Orthodoxy* (RO) precizează modalitatea de (re)considerare a credinței și a practicii/practicării acesteia în lumea post-seculară, autodefinindu-se drept mișcarea novatoare cu un „masiv proiect de re-narare a realității”.

Considerată un veritabil *avertisement* – la limita depășirii capriciilor postmoderne și a formulelor hibridiza(n)te resimțite dinspre moștenirea Anglo-

Catolicismului –, RO este concepută, din perspectiva dublei filiații, cu borne deschise, ca proiecție *alternativă*, armonizantă a vechiului și a noului – „mișcare teologică contemporană, sensibilitate cu voce distinctă”, corelînd, deopotrivă, elemente de *filosofie participativă* și de *teologie încarnată*¹.

Intervențiile arondate proiectului (re-)/(pre-)iau atît construcțiile/politicile moderne, cît și pe cele postmoderne intersectate în zona realității secular-independente, cu reverberații în (re)ancorarea acestora în/pe fundamentul *construcției de semne* (John Milbank²), în revitalizarea rutinei postmoderne prin conectarea la *potențialitățile nelimitate ale limbajului* (Catherine Pickstock³); de fapt, se concretizează un *demers programatic* de apărare a practicilor reflexiv-meditative ale postmodernului⁴.

Toate aceste (de-)/(în-)semne vizează efectul de *non murti bingism* care revăzut și comentat prin lentilă literar-filosofico-istorică, via St. I. Witkiewicz – Czeslaw Milosz, ne permite să afirmăm că RO anulează repercusiunile acestui murti bingism, propunînd alternativa (re)compunerii și a revenirii la un anumit coeficient de sensibilitate, ca și stratagema de a recurge la modalitatea non-organică pentru a transmite concepția despre lume, prin apelul la *metanarativitate*, ca direcție corectoare a sincopelor *operate de istorie în istorie*, și pentru a organiza un contra-atac al eticii la adresa ontologiei.

Dincolo de aceste note de întemeiere, R. R. Reno⁵ sancționează brandul teoretic *Milbank & Co.* pentru imposibilitatea de a se despărți de eticheta de *putere subversivă* (de *sub-centru* s.n.), reproșîndu-i supraîncărcarea cu jargonul postmodernist și focalizarea în exces asupra deconspirării vidului întreținut de nihilismul postmodern.

Totuși, Reno nu poate nega ambițiile critic-constructive ale proiectului (chiar dacă acestea sînt inegal repartizate), prin abordarea unei viziuni creștine de cuprindere și substituire a laicismelor moderne și postmoderne într-o/ printr-o *nouă teologie*, independentă de imixtiunile, dar și despovărată de medierile și compromisiunile celei moderne: *o teologie cu adevărat postmodernă*.

Afișînd o atitudine critică (în ton cu cele două ipostaze: *Derrida-nesalvatorul* și *Foucault-nesanctificatul*), RO remarcă, milbank-ian, că, doar pentru teologie (și *numai* pentru aceasta), conceptul de *diferență* rămîne unul real, nesubordonat procesului univoc al represiunii necesare. De asemenea, RO susține că, prin

¹ James K.A. Smith, *Introducing Radical Orthodoxy. Mapping a Post-Secular Theology*, Baker Books, 2004.

² Vezi, în acest sens, John Milbank, *Theology and Social Theory: Beyond Secular Reason*, Blackwell, Oxford, 1993 și *The Word Made Strange*, Blackwell, Oxford, 1997.

³ Catherine Pickstock, *After Writing: On the Liturgical Consummation of Philosophy*, Blackwell, Oxford, 1997.

⁴ Vezi colecția *Radical Orthodoxy: A New Theology* editată de John Milbank, Catherine Pickstock și Graham Ward, Routledge, NY, 1999.

⁵ R. R. Reno, *The Radical Orthodoxy Project*, February 2000, <http://www.firstthings.com/article/2000/02/the-radical-orthodoxy-project>, accesat la 1 octombrie 2014.

avansarea unui cadru participativ și prin afirmarea unei poetici analogice semiozei, păcii și registrului metanarativ (la distanță de postulatul violenței originale), alternativei teologice îi corespund *o direcție – un proiect – o filosofie*, care au ca obiectiv revalorificarea metafizicii neoplatonice drept explicație pentru liantul care ține lumea dimpreună – într-o unitate semantică: *și sens și persoană și practică socială*.

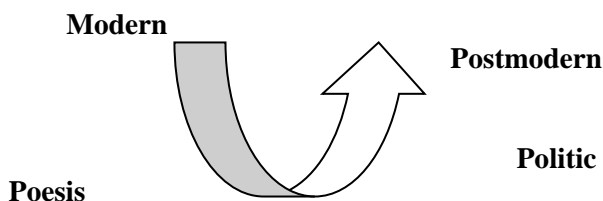
Schema de funcționabilitate a termenilor Radical și Orthodoxy: la început era secularismul...

Concepută ca modalitate de (re)evaluare a *poesis*-ului și organizată ca formulă de mediere a transcendenței, mișcarea RO, prin chiar denumirea ei – constând în juxtapunerea termenilor *Radical* și *Orthodoxy* –, configurează reperele unei *ontologii particulare*, hiperspiritualiza(n)te, care constituie un prilej de (re)afirmare a statutului creștinismului platon-ian de ideal pozitiv și de raportare la o anumită ontologie univocală de regândire a nihilismului modernității (reevaluat tocmai din interiorul taberei sale – via Calvin sau Luther), în sensul în care, filtrată din perspectivă calvină, *Euharistia devine semiotică*.

Consimțind ignorarea, chiar anihilarea materiei, RO susține cu fermitate că nu există realitate autonomă, așa cum nu există nici o rezervă de teritoriu-autonomie-existență fără dovada/actul de participare a/al Creatorului.

Pe scurt, se sistematizează un *proiect de rejectare fără rezerve a neutralului și a secularului*.

După părerile lui John Milbank, Catherine Pickstock și Graham Ward⁶, RO nu reclamă o simplă întoarcere la sursele nostalgiei premoderne (prin regândirea secularismului din/în estetică, politică, societate, familie, spațiu etc.), ci anunță, pe un ton convingător, apariția unei *devieri postmoderne*, la distanță de registrul teologiei liberale, de recuzita/canoanele stilului neo-ortodox, recomandând recuperări nihiliste necantonate în indeterminență: în egală măsură, lansare/testare de posibilități raționale și impregnare a actualității cu/de credință.

Cotitura schematizant-duală sugerează o imagine similară cu aceea a benzii lui Möbius, în care punctele de pe suprafața interioară și cele de pe suprafața exterioară fac parte din același tipar bidimensional, model-cadru care permite parcurgerea suprafeței benzii, nedepășind marginile ei. De aici, imposibilitatea de a

⁶ John Milbank, Catherine Pickstock și Graham Ward, *Radical Orthodoxy: A New Theology*, Routledge, NY, 1999.

se stabili o corespondență perfectă între acestea, prin mișcările de translație și de rotație, de neechivalență și de non-identitate perfectă⁷.

Confirmând tocmai desprinderea de imaginea în oglindă, pentru RO, termenul *Orthodoxy* reprezintă matricea patristică și modalitatea de racordare la preceptele creștinismului exemplar, cu preluarea selectivă, prin împrumut, a accentelor neo-ortodox-barth-iene (de refuz al tuturor formelor de mediere), în ideea că, în afara cunoașterii și a culturii, ar putea exista o formulă de *plusmediere: teologia trebuie să discute despre altceva, acceptînd (în colaj) diferența specifică: exegeză-meditație culturală și filosofică*.

Termenul *Radical* subliniază întoarcerea la tradiția patristică și medievală (la Augustin), deopotrivă, reacție sistematic-critică la adresa societății moderne, dar și oportunitate de regîndire a tradiției și de contestare a secolarului, de re-vedere și de re-evaluare a creștinismului drept *domeniu/cadru/sferă de mediere participatorie*.

Politica „Radical Orthodoxy”: (per)mutări hutcheon-iene

Insistînd în analiză pe *direcțiile* (și *cotitura*) postmodernismului (considerat mai puțin un concept și mai mult o problematică variată), vom admite, via Linda Hutcheon⁸, că *reprezentarea postmodernismului* poate fi calificată drept un paradox al complexității și al criticii, al reflexivității și al istoricității, dar poate fi percepută și ca expresie subminantă a convențiilor și a ideologiilor culturale și sociale dominante ale lumii occidentale din secolul al XX-lea. Trebuie menționată, în consecință, implicarea factorului politiza(n)t în repotențarea formelor trecutului, fără a se renunța la problematizare, demers la care rezonează, structural și tematic, și proiectul *Radical Orthodoxy*.

Aserțiunile hutcheon-iene, decantate prin filtrul-tip RO, converg spre ideea că postmodernismul poate fi considerat un *fenomen* care emite teoretizări asupra oricărui segment societal și care își declară apetența special-particulariza(n)tă pentru revizuirea și restabilirea tuturor ierarhiilor; în esență, este particularizat un fenomen a cărui manifestare rezidă în contradictoriu și politic și al cărui aspect/tonus este conștient, contrastiv și autosubminator. Cu referire la *Postmodernist Representation*, Linda Hutcheon constată că, de fapt, concilierea și armonizarea celor două concepte (postmodernism și reprezentare) creează formula cea mai potrivită pentru a plasa într-o relație interconectantă imaginea, narațiunea și finalitatea (producătorul ideologiei).

În această viziune, postmodernismul *dedoxifică* reprezentările culturale de reziduurile lor politice și precizează că lumea nu se poate cunoaște decît apelînd la rețelele de sisteme semnificative, stabilite social și la manifestările care compun cultura, subliniind că metaficțiunea istorică reprezintă modalitatea propice de a legitima identitatea colectivă.

RO ilustrează capacitatea de delimitare și de defnire a unui spațiu alternativ care conservă un registru independent teologic și, de asemenea, confirmă

⁷ Clifford A. Pickover, *Banda lui Möbius*, Editura Humanitas, București, 2013.

⁸ Linda Hutcheon, *Politica postmodernismului*, Editura Univers, București, 1997.

constituirea unei discipline care studiază limbajul, cunoașterea, corpul, experiența estetică și comunitatea politică, dintr-o dublă perspectivă: prima, cu reflex în stabilitatea eternă, reconsideră însemnele securității pur-imanente (urmînd schema *mathesis*-ului); a doua reclamă finitul căruia îi este afectată integralitatea, prin contaminarea umanismului epistemologic modernist cu nihilismul ontologic postmodern.

În partitura RO, componenta *teologică a participării* identifică, pe plan material și/sau spiritual, false alternative și solicită (re)gestionarea fiecărei sfere particular-culturale, apelînd la instrumentarul teologic prin care se demonstrează *revelarea infinitului în finit*.

De fapt, se facilitează (involuntar) revenirea la demersul Lindei Hutcheon, din unghiul incident al metaficțiunii istoriografice, ca mod de construcție al viziunii despre lume și despre sine, al misiunii de mediere de/prin particularizare și (de)contextualizare, de semnalare critică a reprezentărilor prezente, provenind din cele trecute, și de acceptare a consecințelor ideologice derivate, deopotrivă, din continuitate și diferență. Dar trebuie să recunoaștem că sînt omise atenționările/sublinierile hutchon-iene cu reverberații în următoarele constatări: aplicînd centrului (dubitativ) un chestionar cu privire la puterea și la politica sa, critica postmodernă nu poate fi decît compromisă; *hybris*-ul cultural, în accepția autenticității, nu poate fi disociat de modelul metaforic umanist; supus acțiunii de *dedoxificare*, postmodernismul reprezintă parte a aceleiași crize a autorității culturale.

Într-un aplicat (a)flux dialogal Jonathan Chaplin – John Milbank⁹, erau comentate anumite trăsături definitorii ale politicii RO, exprimate prin conceptele de *socialism al harului / spațiu complex* (Milbank) – *comunități urbane / orașele lui Dumnezeu* (Ward) – *puterea crucii* (Bell) – *economia ecleciocentrică* (Long) sau *anarhism euharistic* (Cavanaugh).

În pofida tuturor inflexiunilor de stînga, prezente în matricea unui creștinism cu modulații resimțite pe filiera socialismului anarhic, Graham Ward evidențiază persistența *disciplinelor seculare ad-hoc*; singura disciplină cu statut evasiteologic dintre acestea era considerată *teoria socială, antropologia* fiind decretată parțial inocentă empiric, iar *teologia* reprezenta o formulă permanent mediată, restrînsă la spectrul tehnic.

Adnotînd aceste opinii conjugate, *politica Radical Orthodoxy* ar miza pe expunerea și pe potențarea conceptului de *comunități suspendate*, pledînd pentru modelul participării analogice în Dumnezeu (Cristos), drept formulare a unui răspuns pertinent care vizează caracterul premeditat, ordonat, calculat și justițiar al creației.

⁹ Jonathan Chaplin în dialog cu John Milbank, "Suspended Communities or Covenantal Communities?: Reformed Reflections on the Social Thought of Radical Orthodoxy?", 15 septembrie 2003.

În notă milbank-iană, socialismul ontologic al (pre)destinatului își extrage resorturile din pacea augustin-iană, oferind un model pentru întemeierea comunității, cu referire esențială la *reciprocitate*.

În accepția RO, *caritatea* este misiunea responsabilă ce presupune asociere liberă, schimb public, fraternitate, deopotrivă, operantă în schimburile comerciale, în interiorul mănăstirilor și/sau în universități.

Spațiul complex devine conceptul apt să transmită convingător o critică la adresa statului conturbat de centralizarea asocierilor intermediare, prin analogie cu modelul ideal al spațiilor gotice prevăzute cu intrări plurale.

Deloc întâmplător, John Milbank pleda pentru contaminarea socialismului creștin cu ideile/reflexele ponderate ale dreptei politice, conexiune care ar permite activarea laboratorului funcțional al subiecților liberi, capabili de asocieri multiple, ghidați de Logosul Divin, ca mod(alitate) de situare ontologică în categoria Proporției și a Armoniei.

În opinia lui Daniel Bell, teologia eliberării își asigură funcționabilitatea din/prin amplasarea dincolo de sfârșitul istoriei, amendament care stabilește imperativ dezideratul politic al creștinismului, potențat de formula politicii participativ descentralizate în care *politica crucii* imprimă, în egală măsură, redistribuirea penitenței și refuzul suferinței.

Atari constatări programatice au ca impact declarat argumentele care susțin că Dumnezeu nu este substanță, creația nu este un produs finit al spațiului, că nu există categorii definitive(n)te precum universal și esențial și că spațiul social nu dispune de fixitate metafizică; singura alternativă agreată rămîne aceea a comunităților suspendate, considerate exemple ilustrative ale asocierii libere.

În stilul de analiză propus de Jonathan Chaplin, diferența esențială dintre RO și instrumentalismul liberal ar consta în reevaluarea viziunii calvine care decide că toate relațiile sociale (fie ele contractuale sau organice) sînt reacții și răspunsuri la adresa voinței/chemării divine, manifestare concretă a imperativului de a crea norma dictată de Dumnezeu.

O astfel de abordare reclamă, în accepția lui Milbank, critica statului și recunoaște rolul statului doar pe plan utilitar, în sensul reafirmării, pe urmele lui William Cavanaugh (artizanul teoriei politice a *Radical Orthodoxy*), a unei mediații nondialectice între/dintre *identitate* și *varietate*, demers care implică, simultan, *stabilitate* și *flux*, cu mențiunea absolut necesară că acesta susține constituirea/necesitatea unei centralități liturgice ca formă/formulă de putere.

În aceeași notă analitică, Cavanaugh¹⁰ propune înlocuirea rolului integrator (secular) al statului cu o formulă urgentată de trecere de la *soteriologie* la *alternativa euharistică*, în fapt, o *teologie politică* care să (re)interpreteze pierderea și recîstigare a unității primordiale și primare, eşua(n)te tocmai prin modelul Hobbes-Locke-Rousseau, care atribuia statului misiunea ingrătă de răscumpărare a rupturii inițiale.

¹⁰ William Cavanaugh, *Torture and the Eucharist: Theology, Politics, and the Body of Christ*, Oxford: Blackwell Publishing, 1998.

Din comentariile anterioare se desprinde teoria convingătoare emisă de RO că acesta [statul] se fundamentează pe o *antropologie teologică dinamică* care intervine și influențează procesul social pentru a forma și a promova, în final, un *commonwealth* de indivizi suverani și pentru a regîdi teritoriul/granița cu apel la *religio*, avînd statut de disciplină habitual-unificatoare.

Propunerea lui Cavanaugh¹¹ rezidă într-o ipostază a politicului coordonată de *anarhismul euharistic* – nonhaos, abordare difuză a unei false teologii și antropologii despre drept și dorință, interogare *radicală* a noțiunii de proprietate și de *dominium*, cu referire directă la integrare și la eliberarea de politica centrului și a marginii, a localului și a universalului. *Modelul euharistic* conturat redefineste punctele tari ale agendei politice denumite în termenii-concept: *graniță, cetățenie, practică a păcii și a reconcilierii*¹².

Semnale neignora(n)te românești

Recunoscînd în găzduirea (deloc întîmplătoare, în cadrul manifestărilor rezonante la profilul certificat european al orașului Sibiu) de către Arhid. prof. univ. dr. Ioan I. Ică, jr. a dezbaterii de idei-în priză-directă John Milbank – Jean - Yves Lacoste – Jad Hatem – Nicholas Loudovikos (conjugată cu livrarea operei lui M. Henry, J.-L. Marion sau J.-Y. Chrétien ale căror traduceri au apărut la editura Deisis), o modalitate teologico-filosofică românească de a fi în flux, evidența (i)mediată este aceea a unui semnal neignora(n)t al ofensivelor teologico-filosofice care dinspre reperele unei *nouvelle théologie* (re)certifică amplitudinea particulară a unui aflux punctual/punctuat: RO reprezintă *ceva mai mult* decît o altă concepție integrată plutonului de variante multiplicate ale teologiei contemporane regăsită în *paradigma creștin-teologică a coexistenței non-violente*.

(Inter)mediate pe/de filiera sibiană numită, desemele RO sînt reluate și adîncite de (pe-atunci-*doar* cercetătorul republicii!) Mihail Neamțu¹³ cel care, cu interes pentru perspectiva propusă de studiul de față, (între)vedea posibila receptare a mesajului mișcării cu reflex în/la uzul/abuzul meta-narațiunilor, în sensul lyotardian al miturilor de legitimare și al renunțării milbank-iene la pretenția de obiectivitate absolută a științelor natural-sociale, sincronicitate non-coincidențială arondată cunoașterii instrumentale și tehnocratismului ca agenți ai capitalismului. Sau, curajos, *lectura* în semnalele mișcării, o anume *conivență* (ne-numit hutchsoniană) *cu ironica distanțare postmodernă!*

În cheia analitică propusă de M. Neamțu, glisarea accentului dinspre hermeneutica analogiei iconice în/spre partitura imperativului domestic al înstăpînirii (cel tradus prin evidențele livrate de Grotius sau Hobbes) – poate fi

¹¹ William Cavanaugh, *Theopolitical Imagination: Discovering the Liturgy as a Political Act in an Age of Global Consumerism*, New York, T & T Clark, 2002.

¹² Richard Arthur Davis, *Political church and the profane state in John Milbank and William Cavanaugh*, teză de doctorat, The University of Edinburgh, 2013.

¹³ Mihail Neamțu, *Ultima instanță: teologia. Manifestul „post-secular” al lui John Milbank*, in „Studia theologica” I, 1/2003, 32-53.

acceptată drept marcă tipic-juridică a comunitarismul creștin și receptată drept voluntarism politic accentua(n)t.

Admisă drept modalitate de amenajare a *polis*-ului (de sorginte machiavelliană), filosofia RO repune în circuit linearitatea iregulară a timpului și asimbolia neomogenă a spațiului, cu rezultat într-un concept-la-limită de echivalare a anarhismului despot cu „teodiceea socială”, direcție etichetată de M. Neamțu drept *pas înapoi* dar și *peste* creștinismul tradițional. „Promovarea dorinței în sine” se transformă într-un stimul al *plus-schimbării*, iar socialul nu poate *văzut* și nici *citit* (*re-lecturat*) disjunct de antinomia *societate/individ*, aceasta din urmă mediată (la rîndul său) de o reflecție transcendentă particulariza(n)tă.

Alexandru Racu¹⁴ recunoaște deopotrivă în cazul lui John Milbank și a lui Vladimir Lossky, operarea cu efectul de funcționabilitate al unei ontologii sociale de valorificare a libertății și a societății, ca mărci autentice ale *ontologiei creștine*.

Suscitate de o atare opinie conjugată, ofertele analitice ale lui A. Racu nu puteau evita (re)considerarea legitimității individualismului liberal (filtrat prin revelația creștină a persoanei și a libertății) drept *deturnare eretică* a sensului termenului *ortodox* deferit categoriile numite; pentru că erezia liberală este intrinsec legată de reperele protestantismului, tributare în accepția lui Mircea Platon¹⁵ unei specializări ideologice ale tradiției creștine.

În cheie milbank-iană, nihilismul postmodern poate fi receptat ca ipostază directă și constantă a liberalismului, cu mențiunea absolut necesară aceea de a accepta (pînă la capăt) sensul in-direct al lui *ortodox*, îndepărat de dogmatic și liturgic și re-pus în conjuncție cu „integritatea credinței apostolice și a tradiției patristice, zguduită din temelii abia o dată cu Reforma protestantă”¹⁶.

În loc de concluzii: politica Radical Orthodoxy – pro- iect, -gram, -spectivă

Cu intenția de a re poziționa desemnul „la început a fost secularismul” în tiparul unei alte/noi relaționări stabilite între rațiunea secularizată și religie, Jürgen Habermas¹⁷ semnala avertizant necesitatea unei *corecturi a secularizării*, ținînd cont de epuizarea resurselor sale culturale și de funcționarea deficitară a acesteia, în lipsa activării componentelor normative de sorginte religioasă; de fapt, se impunea o reevaluare a problemelor sale empiric-deschise și tratarea cu seriozitate a fenomenului interiorității, apreciat inclusiv ca o provocare cognitivă¹⁸, prin

¹⁴Alexandru Racu, *Hristologia Ortodoxă și Ideologiile Politice ale Modernității*, <http://alexandruracu.wordpress.com/2011/05/17/hristologia-ortodoxa-si-ideologiile-politice-ale-modernitatii/>, accesat la 13 octombrie 2014.

¹⁵ Mircea Platon, *Pentru o politică la scară umană*, Centrul de Analiză și Dezvoltare Instituțională Eleutheria (CADI), <http://www.cadi.ro/index.php/vizualizare/articol/publicatii/152>, accesat la 1 octombrie 2014.

¹⁶ Mihail Neamțu, *op. cit.*, p. 32-53.

¹⁷ Vezi, pentru mai multe detalii, Andrei Marga, *Filosofia lui Habermas*, Editura Polirom, Iași, 2006.

¹⁸ Jürgen Habermas, Joseph Ratzinger, *Dialectica secularizării. Despre rațiune și religie*, Editura Apostrof, Cluj, 2005.

analiza resortului tradițiilor religioase capabile de a determina *sensibilități* suficient de diversificate / diferențiate¹⁹.

Transferată în registru politic, o astfel de optică revalorizează complementar rațiunea secularizată și religia – formulă comună de clarificare a temelor controversate ale spațiului public, prin reinvestirea statului secularizat cu rolul de posesor al surselor culturale din care se alimentează, deopotrivă, conștiința normelor și solidaritatea cetățenilor.

Testată, interpretată și evaluată corect, *politica Radical Orthodoxy* pare a admite premisa habermas-iană, potrivit căreia actualitatea/timpul modernității a expirat și valabilitatea acesteia a fost depășită, sugerînd forțat însă o anumită corelație metafizico-filosofică.

Ideea enunțată este dependentă de contextul în care, după părerea lui Kurt Hübner²⁰, teologia și metafizica nu mai pornesc de la același raționament atunci cînd expun/ re-narează concepția despre Dumnezeu și problematica/istoria acestei lumi, în condițiile în care, pannenber-ian²¹, relația de solidaritate critică filosofie-teologie ar indica trecerea de la „metafizică înnoită“ la o „teologie filosofică“.

Revăzînd inventarul punctelor tari ale *pro-iectului Radical Orthodoxy*, o primă constatare ar avea în vedere faptul că această mișcare/curent de idei nu este altceva decît o (re-)estimare a reflexelor reconfigura(n)te ale unei ideologii nihilocentrice asumate ca proiect al postmodernismului; în fond, s-a concretizat un demers care a consemnat (dar nu a remediat) predilecția actuală a filosofiei pentru ne-dat și des-fondat, apreciere constatativă prin care Sloterdijk²² explica apetența pentru (re)interpretarea (ocazională) a orizontului precizat de nihilismul motivațional.

Astfel, în opinia lui Lyotard²³, *pro-gramul* nu poate face notă discordantă față de tentativa de reamplasare a trăsăturilor sale de fundamentare în/pe solul *condiției postmoderne*, în ideea re-emiterii unor conexiuni regăsite în/ prin tripla fază a derivărilor lui pro (-iect, -gram, -spectivă), cu implicații directe în dialectica spiritului, în hermeneutica sensului, în emanciparea subiectului rațional și în continuarea mai insistentă, pe filieră heidegger-iană, de depășire a metafizicii în spațiul propriei crize.

O atare constatare vizează semnalul/mesajul – resimțit dinspre tendința paralogică a *pro-spectiviei* RO – capabil de a opera (per)mutări în pragmatica cunoașterilor – „savoirs”, prin re-construcția și re-semnificarea postmodernismului, ca (altă)reacție teologic- cultural- filosofică.

¹⁹ *Ibidem*, p. 93.

²⁰ K. Hübner, *Glaube und Denken. Dimensionen der Wirklichkeit*, Tübingen, 2001.

²¹ W. Pannenberg, *Ein theologischer Rückblick auf die Metaphysik*, Bd. I, Göttingen, 1999.

²² Peter Sloterdijk, *Eurotaoism. Contribuții la o critică a cineticii politice*, Editura Design & Print, Cluj, 2004.

²³ Jean Fr. Lyotard, *Condiția postmodernă: raport asupra cunoașterii*, Editura Babel, București, 1993.

Bibliografie

- Cavanaugh, William, *Theopolitical Imagination: Discovering the Liturgy as a Political Act in an Age of Global Consumerism*, New York, T & T Clark, 2002
- Cavanaugh, William, *Torture and the Eucharist: Theology, Politics, and the Body of Christ*, Oxford: Blackwell Publishing, 1998
- Habermas, Jürgen, Joseph Ratzinger, *Dialectica secularizării. Despre rațiune și religie*, Editura Apostrof, Cluj, 2005
- Hutcheon, Linda, *Politica postmodernismului*, Editura Univers, București, 1997
- Hübner, K., *Glaube und Denken. Dimensionen der Wirklichkeit*, Tübingen, 2001
- Liotard, Jean Fr., *Condiția postmodernă: raport asupra cunoașterii*, Editura Babel, București, 1993
- Milbank, John, Catherine Pickstock și Graham Ward, *Radical Orthodoxy: A New Theology*, Routledge, NY, 1999
- Milbank, John, *The Word Made Strange*, Blackwell, Oxford, 1997
- Milbank, John, *Theology and Social Theory: Beyond Secular Reason*, Blackwell, Oxford, 1993
- Neamțu, Mihail, *Ultima instanță: teologia. Manifestul „post-secular” al lui John Milbank*, în „Studia theologica” I, 1/2003, 32-53
- Pickstock, Catherine, *After Writing: On the Liturgical Consummation of Philosophy*, Blackwell, Oxford, 1997
- Smith, James K.A., *Introducing Radical Orthodoxy. Mapping a Post-Secular Theology*, Baker Books, 2004